

BARNBOKSLUT 2021

Bild: Pixabay.com

Innehåll

1	Inledning	3
2	SAMMANFATTNING	3
3	STYRNING, LEDNING OCH STRUKTUR.....	5
4	Kunskap om barnkonventionen.....	7
4.1	Information och utbildning till verksamheter, ledningspersoner samt förtroendevalda	7
4.2	Barnrättspiloter	8
5	Kunskap om barns levnadsvillkor och statistik	10
5.1	Föräldraskapsstöd	10
5.1.1	Regional samling för föräldraskapsstöd	10
5.2	Statistik i patientjournal	11
5.2.1	Barn som far illa eller misstänks fara illa – Anmälningssplikt	11
5.2.2	Barn som närstående	12
6	Förvaltnings- och verksamhetsnära barnrättsarbete	13
6.1	Förvaltningen Fastighet och service	13
6.2	Förvaltningen för digitaliseringsstöd.....	13
6.3	Hälso- och sjukvårdsförvaltningen	13
6.3.1	Barnhälsovårdsenheten	13
6.3.2	Barn- och ungdomshälsan.....	14
6.3.3	Barn- och ungdomskliniken	15
6.3.4	Barn- och ungdomspsykiatri.....	15
6.3.5	Habiliteringscentrum.....	16
6.3.6	Hjälpmiddelscentrum	16
6.3.7	Mottagningen för tidiga insatser.....	17
6.3.8	Vuxenpsykiatri.....	17
6.3.9	Ögonkliniken	18
6.4	Kollektivtrafikförvaltningen.....	19
6.5	Regionala utvecklingsförvaltningen	19
6.5.1	Enheten för folkhälsa	19
6.5.2	Kultur och ideell sektor	20
6.5.3	Regional samordning för elevhälsan	22
6.6	Regionkontoret	22
6.6.1	Centrum för administration	22
6.6.2	Patientnämndens kansli	22
6.7	Övriga	23
6.7.1	Folktandvården	23
6.7.2	Nytt Akutsjukhus Västerås	23

1 INLEDNING

Barnkonventionen är inte bara ett internationellt rättsligt bindande avtal utan även svensk lag sedan 1: a januari 2020. Den slår fast att barn mellan 0 - 18 år är individer med egna rättigheter inom alla livs- och samhällsområden. Dit hör medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt rätten till skydd. Lagen är ett förtydligande för domstolar och rättstillämpare att de ska beakta barnets rättigheter vid beslut och åtgärder som rör barn. Den ligger alltså till grund för ett barnrättsbaserat arbete i all offentlig verksamhet, dit Region Västmanland hör, och bidrar också till ett långsiktigt och hållbart samhälle för kommande generationer.

”Leave no one behind” i Agenda 2030 handlar om att ha särskilt fokus på de individer som riskerar att hamna utanför. Exempelvis människor i fattigdom, med funktionsnedsättning, tillhörande nationella minoriteter, personer som lever i en våldskontext eller tillhör HBTQI-personer och människor på flykt. Eftersom barn är beroende av vuxenvärldens beslutsfattande och handlande är också de, trots sina styrkor, en av samhällets sårbara grupper. Det vi måste komma ihåg är att en och samma individ kan vara utsatt utifrån flera diskrimineringsgrunder samtidigt.

År 2021 har fortsatt präglats av pandemin även för barnen. Specifikt för de barn som redan innan pandemin levt under ojämlika och svåra förhållanden i jämförelse med övriga barn. Barnombudsmannens rapport *Covid-19-pandemins konsekvenser för barn*¹ från juni 2021 ger en indikation om vilka konsekvenser pandemin har haft för de mest sårbara barnen fram tills nu. Vi vet ännu inte vilka långsiktiga konsekvenser det kommer att få för barn som har långtidssymptom från Covid-19, har en funktionsnedsättning, har en frihetsberövad förälder, barn som lever i ekonomisk utsatthet eller av andra anledningar är utsatta i sina hem. Att fortsatt kartlägga, förstå och följa upp barns situation inom olika områden är av stor vikt för att planera och ge rätt insatser samt minimera negativa konsekvenser för dem. I rapporten framkom att bristerna gällande tillämpningen av prövning av barnets bästa och barns rätt till delaktighet har förstärkts under pandemin.

2 SAMMANFATTNING

I Barnbokslutet redovisas några övergripande samt förvaltnings- och verksamhetsnära insatser som gjorts i Region Västmanland under 2021. Alla förvaltningar har getts möjlighet att bidra med material till bokslutet.

Via olika styrdokument ställs krav på att regionen ska arbeta och verka för ett stärkt och medvetet barnrättsperspektiv där barnets bästa lyfts och synliggörs i såväl regionens verksamheter som i politiska beslut.

En revision som följt upp och granskat styrelsens styrning av arbetet har gjorts. Där framkom brister i att säkerställa att ett barnrättsbaserat arbetssätt har implementerats i regionens olika delar. Rekommendationer gavs att stärka styrning

¹ [barnombudsmannens-rapport---covid-19-pandemins-konsekvenser-for-barn-slutredovisning-av-regeringsuppdrag_.pdf](#)

Datum

Regionala Utvecklingsförvaltningen
Hållbarhet
Helén Steglind Larsson

2022-02-22

och uppföljning av implementering och efterlevnad, vidta åtgärder för ökat deltagande i kompetenshöjande åtgärder samt att samordna utvecklingsområdet inom befintlig verksamhetsutveckling.

Olika informations- och utbildningsinsatser har genomförts i enlighet med artikel 42. Framförallt har kunskapsinhämtning skett via de två Onlineutbildningarna *Barnets rättigheter enligt barnkonventionen* och *Prövning av barnets bästa* via Kompetensplatsen. Utbildning av barnrättspiloter inom hälso- och sjukvård samt tandvård har kunnat genomföras vid ett tillfälle och antalet aktiva barnrättspiloter uppgick i slutet av 2021 till 81. Barnrättspiloterna har erbjudits fyra nätverksträffar under året. För medarbetare som inte arbetar inom hälso- och sjukvården har också en endagars utbildning erbjudits vid två tillfällen. På grund av avsaknad av anmälda ställdes dessa in. Förutom Hjälpmedelcentrums ledningsgrupp har få verksamheter efterfrågat informations- och stödinsatser. Kunskapshöjande insatser om barnkonventionen sker men på vilket sätt den tillämpas är oviss.

Föräldrar har enligt konventionens artikel 5 och 18 det yttersta ansvaret för sina barns uppfostran och utveckling men har också rätt att få stöd av samhället i sin föräldraroll. Stödet är en av de viktigaste förebyggande insatserna för att främja barnets hälsa och optimala utveckling. För att förstärka och utveckla föräldraskapsstödet i länet har en vägledande Handbok tagits fram och lanserats inom ramen för den regionala samlingen som är en samverkan mellan regionen och Länsstyrelsen i Västmanland. Därutöver har en fråga om upplevt behov av föräldraskapsstöd arbetats fram och lagts till i enkätundersökningen Liv och Hälsa som kommer under 2022. Barn- och ungdomshälsa, Folk tandvården, Habiliteringscentrum och Mottagningen för tidiga insatser är några av regionens verksamheter som i sitt uppdrag stöttar föräldrar på olika vis.

Barn har rätt att skyddas mot alla former av våld, bland annat artikel 19, och personal som i sitt arbete möter barn eller deras föräldrar har anmälningsplikt. Kunskap om orosanmälningar finns att ta del av bland annat via Onlineutbildningen *Vera – om hälso- och sjukvårdens och tandvårdens anmälningsplikt när barn far illa* som introducerades i slutet av 2020. Under 2021 har 104 medarbetare slutfört utbildningen. Antalet orosanmälningar till Socialtjänsten har ökat i jämförelse med 2020 och det är något färre verksamheter som står för ökningen. Andra sätt att skydda barn handlar om den dokumentation som sker i patientjournalen, då främst med hänsyn till e-tjänsten Journalen. Förutom verksamheter inom förvaltningen för digitaliseringsstöd har andra interna verksamheter och Socialtjänsten samverkat för att nå en lösning gällande att kunna spärra vårdnadshavare från att ta del av dokumentation. En teknisk lösning har också installerats på regionens alla arbetsdatorer för att förhindra att barnpornografiskt material innehålls eller sprids. Att säkerställa att digitala lösningar med syfte att underlätta för regionen och den breda massa invånare, inte ska missgynna de mest utsatta barnen är ett fortsatt viktigt område.

Verksamheter som har vuxna patienter som målgrupp är viktiga i arbetet med att uppmärksamma barn som närstående eftersom den gruppen barn utgör en riskgrupp för olika grad av psykisk ohälsa både under barndomen och senare i livet. I Hälso- och sjukvården och primärvården har registrerade samtal med vuxna om barns behov av

information, ökat med 50% mellan 2020 och 2021. Det är 22% av verksamheterna som står för de registrerade samtalen.

Region Västmanland och dess verksamheter ska enligt artikel 4 ta ansvar för att arbeta barnrättsbaserat. Det betyder bland annat att barnets bästa, artikel 3, måste uppmärksammas och tillämpas genom att systematiskt pröva vad som främst är barnets bästa. Habiliteringscentrum har tagit fram ett visuellt stöd för prövningar. I prövningen ingår alltid att göra barn delaktiga och synliggöra deras åsikter, artikel 12, innan beslut fattas eller åtgärder och förändringar görs som rör barn direkt eller indirekt. Att involvera enskilda barn och/eller grupper av barn kräver rutiner, metoder, kunskap och inte minst planering i god tid. Exempelvis så har barn- och ungdomskliniken, barn- och ungdomspsykiatri, kulturen, Nya akutsjukhuset Västerås, patientnämndens kansli och ögonkliniken på olika sätt synliggjort och lyft barnets röster inför verksamhetsförändringar och enskilda insatser. För att kunna ha en åsikt i en fråga eller förstå ett sammanhang har barnet/barnen rätt att få anpassad information utifrån exempelvis ålder och funktionsförmåga, artikel 17. Barn- och ungdomskliniken är först ut i regionen att genomlysna hur barnanpassad verksamheten är. Barn, unga patienter, föräldrar och medarbetare är en viktig del av granskningen. Arbetet påbörjades 2021 och fortgår under 2022.

Habiliteringscentrum höjer kunskapen om och identifierar utvecklingsbehov utifrån barnkonventionen genom att använda en intern instruktion på arbetsplatsträffar och introducera nya medarbetare i barnrättsarbetet.

Barn och unga har enligt artikel 31 rätt till bland annat fritid, lek och att kunna delta i det kulturella och konstnärliga livet. Kulturen har på många sätt specifikt arbetat för att nå olika grupper av barn och unga exempelvis tjejer med intresse för uteaktiviteter, icke binära, barn under ett år via föräldrar och ungdomar på fritidsgårdar. Kollektivtrafikförvaltningen har utökat möjligheten för skolbarn som innehar skolkort att resa fyra resor per dag. Det innebär en möjlighet för barnen att förutom resor till och från hemmet kunna åka till en fritidsaktivitet eller besöka en vän.

3 STYRNING, LEDNING OCH STRUKTUR

För att säkerställa genomförandet av barnkonventionen krävs tydliga signaler från ledningen och organisatoriska förutsättningar. Det behövs övergripande styrdokument om hur rättigheterna ska genomföras, prioriteringar i budget- och bokslutsprocesser som synliggör satsningar, funktioner på olika nivåer som bevakar och driver på genomförandet, systematiska arbetssätt och metoder för hur barnrättsarbetet ska genomföras och utvecklas, en god samverkan mellan förvaltningar, verksamheter och externa aktörer samt ett system för att följa upp barnrättsarbetet i organisationen.

*Regionplan och budget 2020 – 2022*²

I det politiska förordet står att det ställer krav på att arbeta och verka för ett starkt barnrättsperspektiv i och med att barnkonventionen blir lag i Sverige 2020.

² [regionplan-2020-2022---rf-2019-11-19.pdf \(regionvastmanland.se\)](#)

Barnrättsarbetet ska genomsyra såväl politiska beslut som den dagliga verksamheten och ytterligare lyfta fram barnens perspektiv och delaktighet. Enligt den demografiska utvecklingen ökar andelen barn i befolkningen. I Västmanland är barnfattigdomen högre än i riket och tillgängligheten och väntetider längre till Barn- och ungdomspsykiatri. Folk tandvården ses som en viktig resurs i det hälsofrämjande arbetet eftersom de regelbundet träffar majoriteten av alla barn och unga. Av den anledningen kan de tidigt identifiera barn som far illa.

*Region Västmanlands Hållbarhetsstrategi 2020 – 2030*³, Målområde 2, Inriktningsmål 3 ” Vi har ett medvetet barnrättsperspektiv i våra verksamheter och utgår från barnets bästa i frågor som direkt eller indirekt berör barn.”

Handlingsplan mänskliga rättigheter 2020–2022 knyter an till Hållbarhetsstrategin, Regionplan och budget. Syftet är att tydliggöra hur regionens interna arbete inom området social hållbarhet, med fokus på mänskliga rättigheter, kommer att leda till måluppfyllelse av strategins inriktningsmål. I Barnbokslutet redovisas därför indikatorer från handlingsplanen med specifik koppling till barnrätt.

Barnrättsstrategen är placerad i verksamheten Hållbarhet inom den Regionala utvecklingsförvaltningen. I uppdraget ingår bland annat att ge stöd till regionens samtliga förvaltningar för att säkerställa förutsättningar för integrering av barnrättsfrågor i styr- och ledningsprocesser och implementering av barnrättsbaserat arbete. Men också att sammanställa, stödja och utveckla arbetet med regionens Barnbokslut. 2021 har strategen informerat, utbildat och samverkat både internt och externt och därutöver deltagit i

- nätverket för föräldraskapsstöd via Länsstyrelsen i Västmanland
- nätverket för Barn som anhöriga via NKA och Socialstyrelsen
- nationella nätverket för mänskliga rättigheter via Socialstyrelsen
- arbetsgruppen för regionernas barnrättsnätverk via Sveriges kommuner och regioner

Under hösten gjordes en revision och fortsatt granskning av arbetet med barnkonventionen, *Uppföljande och fortsatt granskning utifrån barnkonventionen*. Syftet var att bedöma om tillräckliga åtgärder vidtagits och om regionstyrelsens styrning är tillräcklig för att säkerställa att barnkonventionen beaktas. Revisorernas bedömning var att regionstyrelsen hade beslutat om tillräckliga åtgärder efter tidigare granskning, delvis vidtagit åtgärder och beaktat brister och rekommendationen efter granskningen från 2017 och delvis analyserat och vidtagit åtgärder för att förbereda sig inför att barnkonventionen blev lag 2020. Däremot bedömdes inte att regionstyrelsen säkerställt att ett barnrättsbaserat arbetssätt hade implementerats i regionens olika delar och rekommenderades därför att;

- stärka styrningen och uppföljningen av hur barnkonventionen implementeras och får genomslag,

³ [hallbarhetsstrategi-webb.pdf \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se/hallbarhetsstrategi-webb.pdf)

- tydliggöra krav på rapportering och uppföljning av barnkonventionens efterlevnad i regionens olika verksamheter och förvaltningar,
- vidta åtgärder för ökat deltagande i kompetenshöjande insatser och bredare representation i regionens nätverk för barnrättspiloter,
- i högre grad samordna utvecklingsarbetet på området med befintlig verksamhetsutveckling som sker inom hälso- och sjukvården och övriga verksamheter.

4 KUNSKAP OM BARNKONVENTIONEN

För att stärka barnets rättigheter i organisationen krävs utöver tydliga signaler från ledningen också kompetenshöjande insatser, artikel 42, som förutsättning för att kunna tillämpa barnkonventionen. Förutom baskunskap behövs förutsättningar och systematik för att bibehålla och fördjupa kunskapen.

Ett minimum är att känna till och tillämpa de fyra grundläggande principerna;

Artikel 2 Lika rättigheter och ickediskriminering

Aktuell kunskap om barns levnadsvillkor och annan statistik är nödvändig för att kunna vidta lämpliga åtgärder, göra prioriteringar och möjliggöra jämförelser. Barn i utsatthet ska särskilt uppmärksammas.

Artikel 3 Beakta och bedöma barnets bästa

” Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa” för ett enskilt barn, en grupp barn eller barn generellt. Därför måste beslut som påverkar barn i någon mening föregås och synliggöras via en prövning. Den sker i såväl det direkta mötet med barnet som vid exempelvis verksamhetsförändringar och beslut som tas i nämnder och av regionstyrelsen och -fullmäktige. Barnets bästa ska väga tungt men övertrumfar inte alltid andra intressen om de är legitima, proportionerliga och viktiga i förhållande till barnets rättigheter.

Artikel 6 Barnets rätt till liv och utveckling

Samverkan är en central del i barnets rätt till optimal utveckling enligt artikel 6. Vi ska utgå från en helhetssyn på barnet och ha strukturer för både intern och extern samverkan. En enskild organisation eller verksamhet kan inte bära hela ansvaret för barns utveckling inom alla livsområden.

Artikel 12 Barnets rätt att komma till tals i frågor som rör barnet direkt eller indirekt och få åsikterna beaktade utifrån ålder och mognad

Barnet ska ges rätten att fritt få uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet. Därför behövs kunskap och arbetssätt för hur ett barns eller flera barns åsikter kan inhämtas på bästa sätt. Artikel 12 innehåller inga specifika åldersgränser eller funktionsförmågor för när barn kan göras delaktiga. Barn är inte skyldiga att delge sina åsikter.

4.1 Information och utbildning till verksamheter, ledningspersoner samt förtroendevalda

Flera verksamheter/funktioner har ett barnperspektiv, det vill säga utgår från kunskap om barn kopplat till den egna verksamheten/funktionen. Att ha ett barnrättsperspektiv kräver däremot kunskap och reflektion utifrån lagen. Många

Datum

 Regionala Utvecklingsförvaltningen
Hållbarhet
Helén Stegling Larsson

2022-02-22

medarbetare har via Kompetensplatsen gått Onlineutbildningen *Barnets rättigheter enligt barnkonventionen* men få förvaltningar och verksamheter har efterfrågat fördjupad information och stöd i implementeringsarbetet.

INDIKATOR HANDLINGSPLAN MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER 2020–2022:	Målvärde till 2022	2020	2021
Ökad kunskap och förutsättningar att systematisera och kvalitetssäkra arbetet			
Antal medarbetare som genomfört följande e-utbildningar ökar; <i>Barnets rättigheter enligt barnkonventionen</i>	Ökning	306	+ 262
<i>Prövning av barnets bästa</i>		18	+ 10
Antal medarbetare inom hälso- och sjukvård samt tandvård som genomfört barnrättspilotutbildning	Ökning	0	9

Några citat från utvärderingen efter barnrättspilotutbildningen;

” Hur viktigt det är att inte glömma barnen i hela vårdkedjan.”
”Vi vuxna har lätt att tro att vi vet vad som är bäst för barnen. Måste fråga barnen mer.”
”Finns mycket att förbättra på min arbetsplats”
” Idéer om hur verksamheten kan förbättras”

Region Västmanland medfinansierar en barnrättsstrategutbildning via Sveriges kommuner och regioner under 2021/2022 tillsammans med Länsstyrelserna i Västmanland och Östergötland. Fyradagarsutbildningen vänder sig främst till länens kommuner med några reserverade platser till länsstyrelserna och regionen. En intresseanmälan skickades ut till regionens samtliga förvaltningar och tre intresseanmälningar inkom från Fastighet och service, Kulturutveckling samt Folktandvården.

4.2 Barnrättspiloter

Sedan 2016 erbjuder Region Västmanland en tvådagarsutbildning riktad till personal inom hälso- och sjukvård samt tandvård. Den ger kunskap om barnkonventionen, speciallagstiftning som styr vården där barnkonventionen tydliggjorts och exempel på hur barns rättigheter kan tillämpas i praktiken. I utbildningen ges utrymme för deltagarnas egna och gemensamma reflektioner om på vilket sätt verksamheten de företräder kan arbeta mer barnrättsbaserat. Den chef som beviljar utbildningen ansvarar för att följa upp och tillse att kunskapen förvaltas och utvecklas i verksamheten. Efter utbildningen ska Barnrättspiloten informera övriga kollegor och tillsammans med chef tillse att det finns en plan för hur barnrättsarbetet påbörjas och/eller utvecklas. Det finns ännu inget uttalat krav på att verksamheter ska utbilda eller ha en aktiv barnrättspilot. Det är därför upp till varje chef att uppmuntra medarbetare att gå utbildningen och därefter hålla barnrättsperspektivet levande i den egna verksamheten. Antalet Barnrättspiloter uppgick till 81 i slutet av 2021 och de ingår i ett nätverk som träffas fyra gånger per år. Förutom information från nationellt och regionalt håll ingår fördjupning från interna och externa föreläsare. Under året har tre digitala träffar och en fysisk genomförts. Vid de olika tillfällena har information givits om bland annat;

Datum

 Regionala Utvecklingsförvaltningen
 Hållbarhet
 Helén Steglind Larsson

2022-02-22

- Liv och hälsa ung med koppling till hälsa och vården
- Mottagningen för tidiga insatser
- Skillnader i livsvillkor för barn
- Föräldraskapsstöd
- Prostitution och människohandel
- Våld i nära relation med fokus på barn

Inom ramen för revisionen fick regionens (då 75) barnrättspiloter svara på en enkät som jämfördes med resultatet från 2017. Enligt svaren från de 39 som deltog har utvecklingen gått åt rätt håll men snittet för merparten av frågorna låg relativt lågt kopplat till skalan 1 - 5 (Instämmer inte alls till Instämmer helt). Den frågan som gått åt ett negativt håll är kopplad till nätverksträffarna och kommer därför att analyseras närmare under 2022.

Enkätfråga	Svar 2017	Svar 2021	Utveckling
Min roll som barnrättspilot medför ett tydligt förändringsmandat i min verksamhet	2,7	2,8	+0,1
Det finns ett välfungerande nätverk för oss barnrättspiloter	4,1	3,9	-0,2
Det finns en styrning som gör att barnrättsperspektivet är prioriterat på min enhet	2,5	3,3	+0,8
På min arbetsplats har vi talat om hur vi ska uppmärksamma barnrättsperspektivet	3,5	3,8	+0,3
Det finns former för hur barnrättsperspektivet ska beaktas i beslut och arbetsprocesser på min enhet	2,3	3,0	+0,6
Det har skett utbildning i barnkonventionen på min enhet (genom mig eller andra)	2,6	2,8	+0,2
Vi har utvecklade former/sätt för att säkerställa att barn kan göra sin röst hörd	2,8	3,0	+0,2
Inom min enhet uppfylls barnkonventionens krav på ett bra sätt	3,0	3,1	+0,1
Vi följer upp hur arbetet med barnkonventionen fungerar på min arbetsplats	2,3	2,8	+0,5
På min enhet har vi vidtagit tillräckliga åtgärder/förberedelser inför att barnkonventionen blev lag	Ej aktuellt 2017	2,8	-

Vid två tillfällen har regionen erbjudit en endagars barnrättspilotutbildning för personal som inte arbetar inom hälso- och sjukvården men har ställts in på grund av avsaknad av anmälda.

5 KUNSKAP OM BARNS LEVNADSVILLKOR OCH STATISTIK

Kunskap om bland annat barns levnadsvillkor och annan statistik måste ligga till grund för allt barnrättsarbete. Det innebär att regelbundna kartläggningar behöver göras med hjälp av både kvantitativa och kvalitativa undersökningar samt insamling av relevant statistik. En viktig och nödvändig del i det arbetet är också att involvera barn som får göra sina röster hörda. Det gäller det enskilda barnet i en specifik situation så väl som barn och unga som grupp utifrån den demokratiska processen. En utmaning är att identifiera enskilda eller särskilda grupper barn som står längst ifrån sina rättigheter. Det kräver rutiner, metoder, kunskap och inte minst planering i god tid för att föra dialoger med barn. Den insamlade kunskapen behöver därefter analyseras och användas för att synliggöra barnrättsliga utmaningar i regionen och väga in olika intressen för att kunna göra rätt prioriteringar, åtgärder och beslut. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barns olika förutsättningar och i slutändan ge det enskilda barnet en optimal utveckling.

5.1 Föräldraskapsstöd

Föräldrar har enligt konventionens artikel 5 och 18 det yttersta ansvaret för sina barns uppfostran och utveckling. Föräldrar har också rätt att få stöd av samhället i sin föräldraroll via universellt och vid behov individuellt föräldraskapsstöd. Stödet är en av de viktigaste förebyggande insatserna för att främja barnets hälsa och optimala utveckling. Enligt forskning vet vi att delaktighet av båda föräldrarna i den tidiga omvårdnaden, i de fall två föräldrar finns, får dem att engagera sig gemensamt i barnet även över tid. Personalens bemötande utifrån ett jämställt och jämlikt föräldraskap är därför av stor betydelse för barnets välmående.

Enkätundersökningen Liv och hälsa kommer att skickas ut under 2022 till 14 000 slumpmässigt utvalda Västmanlänningar som är 18 år eller äldre. I undersökningen kommer en fråga om upplevt behov av föräldraskapsstöd läggas till som ger värdefull kunskap om föräldrars mående och hur det kan skilja sig mellan olika grupper. Respondenternas svar kommer att kunna delas upp, via registeruppgifter, på personer som är föräldrar samt utifrån barnens ålder för att analysera hälsa, mående, levnadsvanor och livsvillkor i olika grupper. Statistiken är viktig utifrån att forskning visar att olika former av föräldraskapsstöd har betydelse såväl för det enskilda barnet som för samhället i stort.

5.1.1 Regional samling för föräldraskapsstöd

Enheten för folkhälsa och verksamheten Hållbarhet samverkar med Länsstyrelsen i Västmanland för att förstärka och utveckla föräldraskapsstödet i hela länet. Uppdraget påbörjades 2020 och går under namnet – *En regional samling för föräldraskapsstöd*⁴. Under 2021 togs en rapport fram innehållande bland annat en kartläggning av föräldraskapsstöd som ges av olika aktörer i länet. Aktörerna fick under våren ta del av kartläggningens resultat och i samband med ett digitalt event, med inbjudna föreläsare, lanserades också en vägledande handbok. Arbetet har presenterats för den politiska samverkansgruppen barn och unga samt inom ramen för RUS- konferensen. En samordnare har anställts för det fortsatta arbetet.

⁴ [Föräldraskapsstöd - Region Västmanland \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se)

5.2 Statistik i patientjournal

Några KVÅ koder (klassifikation av vårdåtgärder) som regionen följt upp i patientjournal under en längre tid är kopplade till barns rätt är att få stöd och skydd enligt SOL 14 kap 1§⁵ om barn misstänks fara illa samt barn som närstående enligt HSL 5 kapitlet §7⁶.

5.2.1 Barn som far illa eller misstänks fara illa – Anmälningsplikt

Enligt barnkonventionens artikel 19 har barn rätt att skyddas mot våld i alla former, vanvård och utnyttjande. Barn i alla åldrar drabbas tyvärr av brott i alla miljöer. Enligt forskning löper barn som bevittnar och utsätts för våld ökad risk för fysiska och psykiska hälsoproblem, både under barndomen och fortsatt under vuxenlivet. Den 1 juli 2021 infördes i 4 kap 3 § brottsbalken⁷ ett nytt brott med rubriceringen barnfridsbrott. Syftet med lagstiftningen är att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar vissa brott mellan närstående.

Barn är helt beroende av att vuxna uppmärksammar och tar deras signaler på misstänkt utsatthet på största allvar. Det kan till och med vara skillnaden mellan liv och död för ett enskilt barn. Många yrkesverksamma är därför enligt lag skyldiga att skyndsamt anmäla sin misstanke om oro för barn till socialtjänsten.

ANTAL KVÅ-KOD GD008 (OROSANMÄLAN)						
Hälso- och sjukvården	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	82	135	221	337	272	411
Primärvård (regional och privat)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
				92	76	75
Folktandvården	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	67	90	75	98	73	74
INDIKATOR HANDLINGSPLAN MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER 2020–2022: Ökad kunskap och förutsättningar att systematisera och kvalitetssäkra arbetet				Målvärde till 2022	2020	2021
Andel verksamheter inom hälso- och sjukvård samt tandvård som genom KVÅ kod i journal (GD008) uppmärksammat barn som far illa och gjort orosanmälan enligt SOL 14kap1§				100% (57)	Drygt 59% (34)	Drygt 52% (30)
<i>Indikatorn i handlingsplanen är formulerad utifrån andel verksamheter som gjort orosanmälan. Att nå 100% är ej realistiskt då alla verksamheter kanske inte misstänker oro.</i>						

⁵ Socialtjänstlag (2001:453) Svensk författningssamling 2001:2001:453 t.o.m. SFS 2021:1314 - Riksdagen

⁶ Hälso- och sjukvårdslag (2017:30) Svensk författningssamling 2017:2017:30 t.o.m. SFS 2021:648 - Riksdagen

⁷ Brottsbalk (1962:700) Svensk författningssamling 1962:1962:700 t.o.m. SFS 2022:116 - Riksdagen

Datum

Regionala Utvecklingsförvaltningen
Hållbarhet
Helén Steglind Larsson

2022-02-22

INDIKATOR HANDLINGSPLAN MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER 2020–2022: Ökad kunskap och förutsättningar att systematisera och kvalitetssäkra arbetet	Målvärde till 2022	2020	2021
Onlineutbildning Vera- om hälso- och sjukvårdens och tandvårdens anmälningsplikt när barn far illa	2020	2021	
Antal medarbetare som genomfört utbildningen	12	+ 104	

5.2.2 Barn som närstående

Enligt Hälso- och sjukvårdslagen ska barns rätt till information, råd och stöd särskilt beaktas när en närstående vuxen till barnet;

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, eller
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Forskning påvisar att psykisk ohälsa hos dessa barn ofta är bestående senare i livet och ger långtgående konsekvenser som lägre arbetsförmåga samt ökar risken för missbruk och självmord. Att systematiskt fråga patienter eller patienters närstående om det finns barn som berörs ska vara en självklarhet i alla hälso- och sjukvårdsverksamheter. Framtaget stödmaterial finns att tillgå.

KVÅ-KOD Antal registrerade	Hälso- och sjukvården						Primärvård (regional och privat)		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2019	2020	2021
DU055 (samtal med vuxen om barns behov av information)	52	77	88	172	148	296	2	3	4
DU056 (samtal med vuxen och barn)	13	11	11	47	61	39	0	0	1
DU057 (samtal med enbart barn)	6	2	6	13	7	9	0	0	0

Datum

 Regionala Utvecklingsförvaltningen
Hållbarhet
Helén Steglind Larsson

2022-02-22

INDIKATOR HANDLINGSPLAN MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER 2020–2022:	Målvärde till 2022	2020	2021
Ökad kunskap och förutsättningar att systematisera och kvalitetssäkra arbetet			
Andel verksamheter inom hälso- och sjukvård samt tandvård som genom KVÅ kod i journal (DU055,056,057) uppmärksammat barn som närstående enligt HSL kap7§	100% (57)	Drygt 12% (7)	Drygt 22% (13)
<i>Indikatorn i handlingsplanen är formulerad utifrån andel verksamheter som uppmärksammat rättigheten till stöd. Att nå 100% är ej realistiskt då alla verksamheter kanske inte möter vuxna patienter där närstående barn drabbats.</i>			

6 FÖRVALTNINGS- OCH VERKSAMHETSNÄRA BARNRÄTTSARBETE

Nedan följer exempel på aktiviteter från regionens förvaltningar och verksamheter. Verksamheterna har ett ansvar enligt artikel 4 att arbeta barnrättsbaserat det vill säga prioritera, respektera och säkerställa barnets rättigheter i det dagliga arbetet och utgå från minst grundprinciperna 2, 3, 6 och 12. Instruktionen *Barnrättsbaserat arbetssätt – enkel vägledning* är framtagen som stöd för att kartlägga verksamheten.

6.1 Förvaltningen Fastighet och service

Förvaltningen har en ledningsfunktion som under 2021/2022 deltar i barnrättsstrategutbildning via Sveriges kommuner och regioner för fortsatt implementering i förvaltningen.

6.2 Förvaltningen för digitaliseringsstöd

Under 2021 anslöts 1177 telefonrådgivning (RGS) till e-tjänsten Journalen. Samtal dokumenteras i ett eget journalsystem som invånaren sen kan läsa via 1177. Under införandet informerades det om vikten av att skydda barnet och använda sig av specifika mallar i de fall där barnets säkerhet bör säkerställas.

I övrigt fortgår kontinuerligt arbetet med att se över dokument, blanketter och rutiner för att säkerställa skyddet för de barn som har behov av detta.

Regionen har en hög ambition att bidra till ett samhälle där barn kan känna sig trygga.

Att titta på, inneha eller sprida barnpornografiskt material är brottsligt enligt Brottsbalken 16 kap. I början av 2021 beslutade Regionfullmäktige att ge Regionstyrelsen i uppdrag att säkerställa att programvara som detekterar material som klassificerats som sexuellt övergreppsmaterial på barn skyndsamt installeras inom Region Västmanland. Efter en pilotinstallation är nu den tekniska lösningen installerad på alla arbetsdatorer i regionen vilket innebär att när en illegal bild upptäcks på en dator skickas ett larm till en central funktion. Polisen kontaktas och startar en utredning om materialet bekräftas som olagligt. Därefter gör arbetsgivaren ett ställningstagande om arbetsrättsliga åtgärder ska vidtas.

6.3 Hälso- och sjukvårdsförvaltningen

6.3.1 Barnhälsovårdsenheten

Barnhälsovårdens mål är att främja barns hälsa och utveckling, förebygga ohälsa och tidigt identifiera och initiera åtgärder vid problem. Insatserna syftar till att stödja och

aktivera föräldraskapet och skapa gynnsamma förutsättningar för en allsidig utveckling hos alla barn. Individuellt utformad hjälp erbjuds barn och föräldrar som löper en större risk att drabbas av ohälsa eller redan har nedsatt hälsa. Centrala barnhälsovårdsteamet (CBHV-team) arbetar med utveckling och uppföljning av barnhälsovården på uppdrag av Vårdval Primärvård. Under 2021 deltog CBHV-teamet i nätverket SUF (samverkan, utveckling och föräldraskap) i Västerås. Där ingår representanter från habiliteringen, socialtjänsten, mödrahälsovårdsenheten, familjerätten samt mödra- och barnhälsovårdpsykologer som alla träffar föräldrar med olika former av kognitiva svårigheter. Nätverkets syfte är att samverka utifrån olika kunskaper, samtala utifrån olika fall och att utveckla arbetet. Fokus ligger på barnets situation för att mildra risken att föräldrarnas svårigheter påverkar barnets utveckling och att förmedla stöd till hela familjen. CBHV-teamet deltog i arbetsgrupps- och styrgruppsmöten och i arbetet med samverkansöverenskommelsen kring SUF-nätverket under 2021. Det finns planer att på sikt utöka SUF-nätverket till hela Västmanland. CBHV-teamet deltog även i nätverket Barnhälsovård - Elevhälsans medicinska insats (BHV-EMI) som arbetar med överföringsrutiner mellan BHV och EMI för att främja sammanhållen vård för barnen och förebygga att barn "hamnar mellan stolarna". BHV-sjuksköterskorna använder den nya överföringsblanketten som säkerställer att information om barnets hälsa och behov överförs i samband med att barnet börjar skolan. Skolsköterskor i länets alla kommuner har mottagit överföringsblanketten med prioriteringsordning, utifrån barns behov av uppföljning. Under hösten skickades en enkät ut till skolsköterskor och BHV-sjuksköterskor angående överföringsblanketten och en sammanställning kommer att vara klar våren 2022.

6.3.2 Barn- och ungdomshälsan

Barn- och ungdomshälsan har ett primärvårdsuppdrag inom regionen för de barn och unga som visar lindriga till måttliga symtom på psykisk ohälsa. Målgruppen är de barn som inte tillhör Barnvårdscentralen och som inte fyllt 18 år. Barnet/den unge behöver fungera väl inom de flesta livsområden och kunna förväntas bli hjälpt av kortare insatser. Syftet är att målgruppen tidigt och snabbt ska få hjälp med sitt psykiska mående innan problematiken blir långvarig och det krävs mer omfattande insatser. Arbetssättet är av flerdimensionell kommunikation för att göra barn och unga så delaktiga som möjligt utifrån utvecklingsålder, språkliga- och kognitiva förutsättningar. Vilken typ av samtal som planeras sker utifrån barnets bästa och barnets möjlighet till inflytande under samtalet ges en betydande vikt. För att stabilisera och skapa förutsättningar för förbättrad psykisk hälsa kan förändringar av andra personer än barnet eller den unge själv behöva göras i den psykosociala närmiljön. Ibland leder kontakter till vidareremittering till Barn- och ungdomspsykiatri där det bedöms indikerat stöd eller att orosanmälan behöver göras. Samarbete sker med olika aktörer som finns runt den unge. Verksamheten strävar sedan lång tid att arbeta barnrättsbaserat varför inga direkta åtgärder vidtagits eller föranlett ändringar i arbetssätt eller bemötande i samband med att barnkonventionen blev lag 2020. En av de viktigaste uppgifterna är att arbeta genom barnets föräldrar utifrån att varje barn har rätt till ett positivt föräldrastöd. För att öka tillgängligheten och kunna erbjuda barn och familjer snabbare hjälp möjliggjordes en ny väg in till verksamheten i början av 2021. Första

Datum

Regionala Utvecklingsförvaltningen
Hållbarhet
Helén Steglind Larsson

2022-02-22

kontakten bokas via 1177 och sker genom ett telefonbesök hos erfaren behandlare. Även remisser från vårdgrannar mottas men fördröjer i regel bedömnings- och vårdprocessen.

Pandemin har fortsatt påverkat arbetet i stor utsträckning under 2021. Fokus har varit att upprätthålla en fortsatt fungerande verksamhet. Mottagningarna har tvingats balansera patientsäkerhet och minskad samhällssmitta mot vårdkvalitet. I perioder har digitala vårdmöten erbjudits och en stor utmaning har varit att prioritera vilka patienter som varit i behov av att få träffa behandlare fysiskt. Upplevelsen är att pandemin har påverkat barns mående negativt och att anpassade arbetssätt och framflyttade besök förlängt behandlingstiden vilket missgynnat barnens bästa.

6.3.3 Barn- och ungdomskliniken

Barn- och ungdomskliniken ska erbjuda länets alla barn en säker och tillgänglig hälso- och sjukvård av hög kvalitet. Patientens bästa ska beaktas i vårdkedjans alla steg, både patienten och familjen ska vara i fokus. Barnets bästa ska beaktas i beslut som fattas och i utvecklingsarbeten som sker. Barnets roll i vården ska vara stark och i fokus. Det ska vara tryggt och säkert att söka vård och vistas inom hälso- och sjukvården. Barn bör endast läggas in i slutenvården om behandlingen eller omvårdnaden inte kan ges i hemmet eller i öppenvården.

Under 2021 har Barnkliniken arbetat med projektet Barnanpassad vård med stöd av representanter från det nationella nätverket *Barnanpassad vård* som kommer att fortgå under 2022. En granskningsgrupp har skapats tillsammans med barnklinikerna i Dalarna och Värmland. De aktiviteter som genomförts under 2021 har handlat om datainsamling och ökad kunskap utifrån kriterierna som projektet utgår ifrån. Det har gjorts medarbetarenkäter, patientenkät och enkät till vårdnadshavare i alla verksamheter på Barnkliniken. Inför planeringen av Nya akutsjukhuset Västerås har samtal med barn på dagsjukvården och ett föräldraråd genomförts.

Arbetet med att implementera bildstöd har också fortlöpt under 2021 där fler verksamheter inom Barnkliniken har startat upp. Syftet är att göra barnet mer delaktigt genom att tydliggöra vad som kommer att ske och kunna välja alternativ utifrån vissa moment. Bildstödet hjälper även föräldrar att förbereda sina barn, vilket leder till ökad trygghet i vårdsituationen.

Barnkliniken har jobbat aktivt med aktiviteter kopplat till barn och digitalisering. En informationsbroschyr till vårdnadshavare och en till ungdomar från 13 år är framtagen för att underlätta användningen av 1177 och e-tjänster. Ett arbete gällande barns säkerhet och digitalisering har inletts tillsammans med regionjurist och användarstöd i Cosmic. Ett anpassat egenvårdsintyg har också arbetats fram i samarbete med BUP och skolhälsovården.

6.3.4 Barn- och ungdomspsykiatri

BUP Start är Barn- och ungdomspsykiatrins (BUP) centrala remiss- och besöksmottagning för barn och unga i åldrarna 6 - 17 år som söker kontakt på grund av allvarlig psykiatrisk ohälsa. En del i kartläggningen inför eventuella insatser består av att föräldrarna fyller i ett formulär för att beskriva barnets mående. För att barnet självt ska få komma till tals, oberoende av föräldrarnas uppfattning, ges barn från 12 års ålder möjlighet att fylla i ett eget skattningsformulär gällande sitt mående. Det

Datum

Regionala Utvecklingsförvaltningen
Hållbarhet
Helén Steglind Larsson

2022-02-22

visar att symtombilden inte alltid överensstämmer utifrån barnets perspektiv respektive föräldrars uppfattning.

Nya bättre lämpade lokaler för BUP Start planeras. Barns och ungas upplevelser och vad de uttryckt viktigt har i delar av utformningen legat till grund för ljusa färgval i samtalsrum och en pridegardin. Oavsett hur barnet/ungdomen identifierar sig ska de känna sig välkomna.

Till BUP kommer många barn i svåra livssituationer. Ibland är situationen mellan barnet och föräldrar, eller föräldrar emellan, så oroväckande att barnets vistelseort, adress, vårdkontakter och sjukhusinläggningar måste hållas hemliga för en eller båda vårdnadshavare.

När e-tjänsten journal via 1177 infördes i Region Västmanland så beslutades att en spärrfunktion, för att kunna läsa journalen, inte behövdes. BUP har dock erfarenhet att möjligheten att blockera vårdnadshavares tillgång till barnets e-journal ändå behövs för att skydda enskilda barn. Både socialtjänst och andra kliniker kan därför begära en akut blockering av barnets journal. Utanför kontorstid sköts spärrfunktionen via tjänstgörande sjuksköterska på BUP:s slutenvård, oavsett om barnet är aktuellt på BUP eller ej. Det har också tillskapats en mall i journalen med högre sekretesskydd, där tillgången i nationell patientöversikt (NPÖ) är blockerad. Det vill säga möjligheten att ta del av information som finns i patientens journal hos andra vårdgivare, oavsett journalsystem, kan blockeras vilket för enstaka starkt utsatta barn kan vara en rent livräddande åtgärd.

6.3.5 Habiliteringscentrum

Den interna instruktionen *Barnkonventionen och barnrättspiloter inom Habiliteringscentrum* har varit aktuell på enheternas arbetsplatsträffar under 2021.

Dels för att höja kunskapen och för att identifiera utvecklingsbehov av arbetet. Vid introduktion av nya medarbetare ingår barnrättsarbetet som en självklar del.

En intern checklista och flödesschema har tagits fram som ett visuellt stöd vid prövning av barnets bästa som bland annat görs vid hjälpmedelsutprovningar inför frågeställning som rör tvångs- eller skyddsåtgärd.

För att främja barnets utveckling erbjuds föräldraskapsstöd oavsett om det beror på barnets särskilda behov eller förälders funktionsnedsättning. I vuxenteamen uppmärksammas särskilt om patienten har barn och om det av den anledningen finns skäl till att patienten ska prioriteras. Vid behov ges också anhörigstöd till patientens barn. Habiliteringscentrum engagemang i SUF (Samverkan Utveckling Föräldraskap) är också ett sätt att stötta patienter med barn eller som funderar på att skaffa barn. Stödet ökar förutsättningarna för barnet att utvecklas gynnsamt.

Habiliteringsteamen uppmärksammar fortlöpande om barnet inte har tillgång till omsorg, omvårdnad, mat, medicin, hjälpmedel med mera. Vid misstanke om att barn far illa eller riskerar att fara illa görs orosanmälan till socialtjänsten.

6.3.6 Hjälpmedelscentrum

Hjälpmedelcentrums ledningsgrupp genomförde under våren en kompetensutvecklingsinsats gällande barnkonventionen. Beslut togs att alla medarbetare innan årsskiftet skulle ta del av de tre första modulerna i Onlineutbildningen *Barnets rättigheter enligt Barnkonventionen*. Onlineutbildningen *Vera - orosanmälan* beslutades vara obligatorisk för konsulenter, kundtjänst och tekniker. I början av 2022 är enhetsvisa dialoger och uppföljning på APT planerad

tillsammans med barnrättsstrategen för att diskutera tillämpning och eventuellt behov av fortsatt stöd i verksamhetens barnrättsarbete.

Ett jämställdhetsperspektiv är integrerat i förskrivarutbildningar och förskrivning av barnhjälpmedel redovisas könsuppdelat på vårdgivarwebben.

Efter flera utredningar och en omfattande partsammansatt riskanalys beslutade Hjälpmedelsnämnden att tyngdtäcken kvarstår för förskrivning med skärpta kriterier för både barn och vuxna.

Överenskommelsen om skolhjälpmedel har följts upp av verksamheter som förskriver hjälpmedel i skolan, rektorer och elevhälsa. Av 143 svarande kände 41 % till överenskommelsen och ansåg att den är ett tydligt stöd, underlättar samverkan och är bra att hänvisa till. Det är problematiskt att den inte är alltid är känd i skolans verksamheter. Förutom att skicka ut den till skolpersonal som önskade ta del av den efter enkäten har dialogmöten förts med Barn- och ungdomskliniken och Habiliteringscentrum och skolläkare och skolsköterskor har informerats.

6.3.7 Mottagningen för tidiga insatser

Drygt 5 % av alla barn som föds kan ha svårigheter med motorik, språk, kommunikation/samspel, koncentration och beteende i sådan grad att de behöver stöd från både verksamheter i regionen och i kommunerna. Forskning inom området betonar vikten av tidig upptäckt och insatser för att förebygga stora svårigheter både under barndomen och senare i livet. Det är inte ovanligt att barnen och familjerna "skickas runt" till olika verksamheter utan tydlig samverkan.

Mottagningen för tidiga insatser (MTI) tar emot barn upp till 6 års ålder som har svårigheter inom två eller fler områden gällande motorik, kommunikation, språk, hyperaktivitet och koncentration. De remitterats till MTI från företrädesvis mödrhälsovårdens och barnhälsovårdens psykologer. För att få en så hel bild av barnets svårigheter som möjligt ges insatser i form av utredning och kartläggning via olika yrkeskategorier. Det sker utifrån barnets perspektiv och vid så få tillfällen som möjligt med syfte att ringa in barnets styrkor och utvecklingssvårigheter. Barnets föräldrar får också insatser i form av föräldrastödsgrupper kopplat till barnets svårigheter, vid tre tillfällen. De med behov erbjuds att delta i alla grupper men då under maximalt 1 ½ år.

- "Vardagsliv" leds av arbetsterapeut. Sju grupper genomfördes 2021 och de kommande två grupperna är fullbokade.
- "Samspel och kommunikation" leds av logoped. Fem grupper genomfördes 2021 och en ny är planerad.
- "Beteendestöd i vardagen" leds av psykolog. Sex grupper genomfördes 2021 och tre nya är planerade.

En "motorikgrupp" som leds av fysioterapeut ges direkt till barnen och fyra grupper genomfördes 2021.

Under 2021 inkom 480 remisser till MTI, 684 mottagningsbesök och 112 gruppbesök genomfördes.

6.3.8 Vuxenpsykiatri

Vuxenpsykiatri har sedan många år en intern barngrupp som är en länk mellan ledningsgrupperna och barnrättspiloterna. Här ingår en verksamhetsutvecklare, en kurator och två enhetschefer samt två barnrättspiloter. Barnrättspiloterna i den

interna barngruppen samordnar och har regelbundna träffar med övriga barnrättspiloter ute på enheterna. En av dem ingår också som resurs i Västerås stads barngruppsverksamhet "Stationen".

Under året 2021 har gruppen bland annat arbetat med

- Uppdatering av verksamhetens befintliga instruktioner gällande barnrättsperspektivet.
- Enkätundersökning till barnrättspiloter och enhetschefer i syfte att kartlägga i vilken omfattning barnrättspiloterna har och upplever sig ha möjlighet att utföra sitt uppdrag. Bakgrunden är bland annat att det är få deltagare på de barnrättspilotsträffar som anordnas i verksamheten.

I svaren beskrivs att de flesta anser att de har tillräcklig kunskap och är trygga i sin roll men vissa saknar tillräckligt med tid för att utföra uppdraget. Orsaker är bland annat föräldraledighet, sjukskrivning, vilande uppdrag, att möten krockat med andra besök samt avstånd. Barnrättspiloterna önskar kunna utveckla alternativt förbättra sitt uppdrag genom att

- ha möjlighet till ökad närvaro vid träffar och nätverksmöten
- gå utbildningar och konferenser
- ta mer ansvar och hålla barnrättsperspektivet levande genom exempelvis APT
- vuxenpsykiatri som helhet behöver utveckla förmågan att uppmärksamma närstående barn
- öka intresset och få med flera kollegor i barnrättsarbetet
- återkommande information och utbildning

Majoriteten av enhetscheferna uppger att det givits mandat och tid att genomföra uppdraget genom att närvara på barnrättspilotmöten, nätverksträffar och att arbeta med barnets bästa i fokus. Förbättringsförslag gällande barnrättsarbetet är att ta upp perspektivet oftare, utbilda fler barnrättspiloter, förändra väntrum på mottagningar och att implementera metoder såsom Beardslees familjeintervention⁸. Enheterna arbetar olika men målet är att förbättra barnrättsarbetet på samtliga enheter. Den interna barngruppen har som mål att arbeta vidare med några av förslagen under 2022.

6.3.9 Ögonkliniken

Ögonkliniken gör anpassade undersökningar av barn med särskilda behov. För att till exempel underlätta för barn med autism så undersöks de i anpassade lokaler på Habiliteringscentrum. Det sker också löpande utbildning till Elevhälsan och BVC-sjuksköterskor.

Klinikens väntrum för barn är ombyggd och anpassad efter att ha haft dialog med barn. Där planeras också en informationstavla med presentation av personalen.

⁸ [Beardslee's familjeintervention - Socialstyrelsen](#)

Datum

 Regionala Utvecklingsförvaltningen
 Hållbarhet
 Helén Steglind Larsson

2022-02-22

6.4 Kollektivtrafikförvaltningen

Kollektivtrafikförvaltningen ansvarar för att planera, driva och utveckla kollektivtrafiken i Västmanland och ska identifiera och möta invånarnas behov där barn och ungdomar utgör en del av resenärerna.

Webbshopen *Mina sidor* har under 2021 uppdaterats så att biljettköp och köpflödet har blivit enklare och mer användarvänligt. Det har också möjliggjorts att lägga till enkelbiljetter på resekort, så att till exempel föräldrar kan fylla på sina barns resekort om barnet behöver hjälp med en resa. För att möjliggöra för skolungdomar att resa till och från exempelvis träning eller vänner har länets skolkort utökats från två till fyra resor per dag.

En arbetsgrupp arbetar med planering och samordning av resor för barn till olika omsorgsverksamheter och med särskild skolskjuts. Gruppen har ett stort fokus på individanpassade resor för barn med särskilda behov. Det kan exempelvis innebära att ett barn med autism blir hämtat och lämnat med samma bil och samma förare varje dag vilket kan vara direkt avgörande för att resorna ska kunna genomföras och att barnet ska känna sig tryggt.

6.5 Regionala utvecklingsförvaltningen

6.5.1 Enheten för folkhälsa

I projektet *Vägar framåt*⁹ arbetar Region Västmanland tillsammans med några kommuner för att ungdomar och unga vuxna i länet ska fullfölja sina studier och förbättra sin hälsa. Projektet finansieras av Europeiska socialfonden och verksamhet Folkhälsa är projektägare. En utredning bestående av tre delar har genomförts;

⁹ [Vägar framåt - för ökad utbildningsnivå och hälsa bland unga \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se)

- a) Litteraturstudie och kunskapssammanställning av bakomliggande faktorer till låga meritvärden och skolavhopp. Identifiera faktorer som främjar skolframgång, fullföljda studier och högre meritvärden för att öka förutsättningar för individen att på sikt komma i arbete.
- b) Kvalitativ studie över deltagarnas syn på vilka faktorer som bidragit till deras låga meritvärden och skolavhopp. Identifiera faktorer som främjar skolframgång, fullföljda studier och höga meritvärden.
- c) Analysera del a) och b) i syfte att ta fram rekommendationer och identifiera vad som kan bidra till att vända utvecklingen ur såväl ett förebyggande, hälsofrämjande som systemperspektiv på regional, kommunal och skolnivå.

Deltagare i åldern 15 – 29 år har inkluderats för att med egna röster delge sina upplevelser och tankar om sin livssituation. Studien bidrar till projektets mål att kommuner och regionen ökar sin kunskap om målgruppen men även till målet att genom förebyggande åtgärder få fler unga att fullfölja sina studier med förbättrad hälsa.

6.5.2 Kultur och ideell sektor

Kultur för och med barn och unga är prioriterat inom alla kulturverksamheter och innebär att kulturlivet ska utvecklas med särskilt fokus på barns och ungas rätt till kultur. Genom kulturens kraft ges barn och unga i Västmanland en möjlighet att växa genom att få tillgång till ett brett kulturutbud med hög kvalitet där de både får ta del av kultur och själva vara aktivt skapande. Konst och kultur ger förutsättningar för delaktighet, utveckling och sammanhang. Styrande för verksamheterna är den regionala kulturplanen som utgår utifrån artikel 31 i Barnkonventionen "Barn har rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet, och samhället ska uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet". Barnkonventionen betonar också utifrån artikel 12 barns och ungas rätt att uttrycka sina åsikter och att få vara delaktiga i frågor som rör dem.

I framtagandet av den regionala kulturplanen 2023 – 2026 genomfördes dialoger med unga som sommarjobbade på Karlsgatan 2. De fick i uppdrag att föra dialog om sina drömmar om kulturen i Västmanland och även Ungdomsfullmäktige i Arboga hade en workshop där totalt 40 unga i Västerås och Arboga kommun möttes. Hösten 2021 genomfördes dialoger på fem fritidsgårdar i länet i samverkan med föreningen Youth 2030 Movement. De fem fritidsgårdarna som deltog var Unkan i Norberg, Kärnhuset i Surahammar, Unkan i Virsbo samt Bäckby och Skultuna fritidsgårdar i Västerås. Fritidsgårdar når ofta en målgrupp som vanligtvis inte deltar aktivt i ungdomsråd, kulturskolor eller liknande. På så vis möjliggjordes för dem att bidra med sina åsikter och tankar om vad kultur är för dem. Arbetet redovisas i rapporten *Kulturdrömmar - Unga i Region Västmanlands idéer, tankar och drömmar kopplade till kultur*.

"Vi vill att ni ska lyssna på oss"¹⁰

¹⁰ Citaten kommer från rapporten "Kulturdrömmar – Unga i Region Västmanland, idéer tankar och drömmar kopplade till kultur"

Speciellt i de mindre kommunerna lyfts skolan som en viktig plats för att testa på, utforska, uppleva och upptäcka olika platser och konstformer, både som åskådare och deltagare. Det är framförallt de geografiska avstånden och den ekonomiska aspekten som gör det komplicerat för ungdomar att delta och testa olika kulturella aktiviteter på fritiden. Flera ungdomarna lyfter att skolan borde bära ett större ansvar för att erbjuda kultur under skoltid för att säkerställa att alla har tid och möjlighet att vara kreativa och utvecklas genom kultur.

“Inga vuxna som styr, vi unga kan göra själva men vuxna kan hjälpa”

Inom Projekt konst i Program Nytt Akutsjukhus genomfördes en 2-dagars workshop för och tillsammans med ungdomar som hade feriearbete på Karlsgatan 2. Ungdomarna fick en presentation av arbetet med det nya akutsjukhuset och fick se ritningar. De fick gå en digital visning i sjukhusets miljöer och ge input och synpunkter på deras upplevelse av miljöerna samt egna erfarenheter av vårdmiljöer. Deras synpunkter är inspelade i Projekt Vårdbyggnad och Projekt Konst som arbetar vidare med att implementera det som går i gestaltningen av vårdbyggnaden.

Under 2021 har projektet Bokstart Västmanland etablerats där biblioteksmedarbetare bedriver språkutvecklande och läsfrämjande aktiviteter för föräldrar med barn under 1 år, i länets alla kommuner. Prioriterat fokusområde har varit att nå kommuners socioekonomiskt utsatta stadsdelar via hembesök för inspiration kring att läsa böcker med det lilla barnet mm. Alla barn har rätt till jämlika förutsättningar till ett språk.

Kulturutveckling har genomfört utbildning i 4D-högläsning för bibliotekarier och pedagoger. Metoden förstärker kompetens och ger personalen ytterligare verktyg för att möta barn ca 3 - 11 år i berättar- och sagostunder på biblioteken i länet. Metoden skapar också en större delaktighet med målgruppen.

Warm up – en mötesplats för ungekultur i Västmanland

Flera evenemang har anordnats exempelvis en uteaktivitet med fokus på tjejer 8 - 18 år på Löga skatepark, en unik prova-på-workshop i Skultuna med danscrew The Ruggeds från Holland med 50 tal elever från låg-, mellan- och högstadiet deltog, en nationell nätverksträff, Leia, för tjejer eller ickebinära inom spelhobbyn samt i samverkan med föreningen Improve your groove skapades en streetdancefestival.

Västmanlands länsmuseum utvecklar sin verksamhet för att stötta unga i åldern 12–18 år och deras psykiska hälsa och välmående. Projektet, *Kraftverket* – ett *kulturhistoriskt makerspace*, vill utveckla en deltagarkultur och låta unga äga processer och utveckla aktiviteter tillsammans med museets pedagoger och attributmakare. Här betonas *skapande och lärande, inte lärande och resultat* med plats för deltagarna att reflektera över tid, rum, identitet och livet. Finansiering sker via länsgemensamma statsbidraget Psykisk hälsa och suicidprevention 2021–2022, inriktning suicidprevention.

Pedagogerna på läns museet har genomfört olika typer av visningar för skolor i länet. I samverkan med arkeologerna på statens historiska museer genomfördes 16 pedagogiska program på det arkeologiska undersöksområdet på Skälby och fem digitala skolvisningar. 1305 personer deltog varav 1140 var barn och unga. Läns museet tillhandahåller också studielådor med olika teman som kan lånas av

skolor i länet och innehåller föremål, elevmaterial och lärarhandledningar. Lådorna har varit utlånade i 17 veckor och en ny låda med fokus på medeltiden är under produktion.

Kulturutvecklaren barn och unga deltar under 2021/2022 i barnrättsstrategutbildningen via Sveriges kommuner och regioner för fortsatt implementering i verksamheterna.

6.5.3 Regional samordning för elevhälsan

Elevhälsan är en resurs i skolan som utgör en del av samhällets skyddsnät för barn och består av medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Det övergripande uppdraget är att arbeta förebyggande och hälsofrämjande genom att fånga upp elever med hälsoproblem och behov av stöd. Nu finns en tydlig kommunikationsväg mellan elevhälsans medicinska del och Region Västmanlands hälso- och sjukvård samt ett länsövergripande nätverk med möjlighet till gemensam kompetensutveckling för länets skolsköterskor och skolläkare i såväl kommunala skolor som friskolor. En webbsida som uppdateras kontinuerligt med syfte att ge stöd för elevhälsans medicinska insats finns samt ett nyhetsbrev som ges ut 10–12 ggr/år. Nätverksträffar och gemensamma utbildningsdagar anordnas i syfte att ge en mer jämlik elevhälsa i länet. Funktionen finansieras av länets kommuner och regionen och verkar för att skapa goda förutsättningar att uppnå en jämlik vård och hälsa för barn och ungdomar i åldrarna 6–19 år. Den är placerad i Region Västmanland och från och med januari 2022 kommer den att ingå som ordinarie verksamhet i enheten för välfärd.

Ett förbättringsområde för att förstärka ett barnrättsbaserat arbetssätt är att utvärdera elevhälsans insatser med hjälp av elevernas perspektiv.

6.6 Regionkontoret

6.6.1 Centrum för administration

Juridik och säkerhet har anställt en regionjurist med erfarenhet av tidigare barnrättsarbete, vilket fördjupar och utvecklar regionens fortsatta arbete.

6.6.2 Patientnämndens kansli

Barnkonventionen ligger till grund för att Patientnämnden tillsammans med övriga patientnämnder i landet och Inspektionen för vård och omsorg (IVO) valt att analysera inkomna barnärenden under 2020 - 2021. Syftet har varit fokus på barnets rättigheter och upplevelser av hälso- och sjukvården.

Registrerade barnärenden:

	0 - 9 år	10 - 18 år	Totalt antal ärenden
2020	13	29	42
2021	37	27	64

På grund av pandemin har fysiska besök begränsats, men som tidigare erbjuds barnet via den vuxna att få möjlighet att berätta sin upplevelse och därmed vara delaktig. Utöver det så har digitala alternativ erbjudits.

För att höja Patientnämndens kunskaper vad gäller barns rättigheter och utveckla Patientnämndens arbete med att få barnen mer delaktiga utsågs en ny barnrättspilot 2020 som deltagit på nätverksträffar och gått barnrättspilotutbildningen under 2021. Patientnämnden kommer att sammanställa inhämtat material från andra kanslier i landet, bland annat en Patientnämndsblankett speciellt framtagen för barn som används i Uppsala.

6.7 Övriga

6.7.1 *Folktandvården*

Ojämlighet i tandhälsa är inte förenligt med barnkonventionens artikel 2 och artikel 24 som framhåller att "Barn har rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård...". Bästa möjliga hälsa innefattar även tandhälsa som har betydelse för den allmänna hälsan och välbefinnandet. FTV har en tjänsteperson som under 2021/2022 deltar i barnrättsstrategutbildning via Sveriges kommuner och regioner för fortsatt implementering i verksamheterna.

I vissa bostadsområden finns en större risk att drabbas av sämre tandhälsa varför FTV har samverkat med förskolor för att introducera tandborstning för cirka 500 barn. I praktiken innebär det att personalen delat ut en tandborste med fluorid tandkräm efter barnens lunch, vilket ökar fluorid tillförsel hos varje barn. Innan arbetet påbörjades introducerades alla barn för apan Rune som fick sina tänder borstade och pedagogerna fick information på personalmöten om hur och varför arbetet genomförs. Efter introduktionen delades även "tandborstlådan" ut till varje förskola med en mini-apa, munspegel, tandkrämstuv, bok, timglas och länkar till digitala aktiviteter. Folktandvården står för distribution av tandborstar och tandkräm till barn och medverkande personal på förskolorna.

Tandhörnan är ett samverkansprojekt mellan FTV och BHV på Vallby familjecentrum. Här får små barn och deras föräldrar extra riktade insatser för att förebygga karies. Det har kommit 320 barn i åldrarna 0 - 2,5 år där endast 47% får hjälp med tandborstning med fluorid tandkräm 2 gånger per dag. Det finns ett fortsatt stort behov av tidig riskbedömning, hälsosamtal och föräldraskapsstöd eftersom även föräldrar behöver kunskap om hur kosten påverkar tandhälsan och stöd för dem att sätta gränser. Tandhörnans verksamhet på Vallby har bedrivits en dag i veckan under 2021 och fortsätter även under 2022.

6.7.2 *Nytt Akutsjukhus Västerås*

Vid utformningen av det nya akutsjukhuset har ledningen för Nya akutsjukhuset Västerås (NAV) tagit barnperspektivet i beaktande i sina ställningstaganden och två aktiviteter har genomförts under 2021.

I juni hölls en workshop där ungdomar bjöds in för att ta del av den pågående planeringen av NAV och ges möjlighet att arbeta enskilt och i grupp med frågor om barn och ungdomars upplevelse av sjukhusmiljöer och hur de kan påverkas. För att ge en ökad förståelse guidades de runt i den nya vårdbyggnaden i digitala modeller. Animeringar användes för att i detta skede få en så tydlig bild som möjligt av hur förutsättningarna för de färdiga miljöerna kommer att se ut när sjukhuset står klart 2030. I november genomfördes ett seminarium med cirka 15 medarbetare från de vårdverksamheter som ska flytta in i det nya sjukhuset. Syftet var att diskutera hur barn och ungas perspektiv kan tas med i den fortsatta planeringen. Seminariet

Datum

Regionala Utvecklingsförvaltningen
Hållbarhet
Helén Steglind Larsson

2022-02-22

handlade om Barnkonventionen, konsten i det nya akutsjukhuset samt gav en presentation av Nordisk standard för barn och ungdomar inom hälso- och sjukvård (NOBAB). Därefter diskuterades på vilka sätt barnens perspektiv kan tas med i det fortsatta arbetet. Resultaten tas vidare i den fortsatta projekteringen både inom Projekt Vårdbyggnad och Projekt Konst. Exakt vilka åtgärder som kommer att bli aktuella av de förslag som hittills framkommit är bland annat beroende av allokeringsarbetet, vilket pågår och kommer att få en inriktning under 2022.